

Förskolan – en hörnsten i den svenska välfärden

Berättelse

En plats för de minsta

I Sverige tillbringar många av de yngsta barnen sina dagar på en förskola. Dit kommer barn som ungefär är mellan ett och fem år, alltså under åren innan de börjar i skolan. På förskolan leker de, sjunger, målar och bygger, de äter tillsammans och vilar, och mitt i allt detta lär de sig hela tiden nya saker – inte minst språket. För barn som växer upp i en familj där man talar ett annat språk hemma blir förskolan ofta den första platsen där de möter svenskan varje dag. Men förskolan är inte bara till för barnen. Den är också byggd för att föräldrar ska kunna arbeta eller studera, och just därför brukar den räknas som en av hörnstenarna i den svenska välfärden.

Rätten till en plats

En central tanke är att en förskoleplats inte ska vara något man har tur att få, utan något man har rätt till. Från det att ett barn fyller ett år har det rätt till förskola om föräldrarna arbetar eller studerar. När en vårdnadshavare har anmält till kommunen att familjen önskar en plats, är kommunen skyldig att erbjuda barnet förskola inom fyra månader. Den här rättigheten har stor betydelse i praktiken: den gör att en förälder kan tacka ja till ett arbete eller börja en utbildning utan att först behöva oroa sig för vem som ska ta hand om barnet. På så sätt hänger rätten till förskola tätt samman med möjligheten för båda föräldrarna att försörja sig och vara en del av arbetslivet.

En avgift som alla ska klara

Förskolan är inte gratis, men avgiften är medvetet utformad så att den inte ska bli ett hinder för någon. Hur mycket en familj betalar beror på hushållets samlade inkomst – den som tjänar mer betalar mer, och den som tjänar mindre betalar mindre. Samtidigt finns det ett tak, som kallas maxtaxa. Det innebär att avgiften aldrig kan stiga över ett bestämt högsta belopp, hur hög inkomsten än är. Tanken bakom denna konstruktion är att ekonomi inte ska avgöra om ett barn får gå i förskola eller inte.

Allmän förskola från tre år

Från höstterminen det år ett barn fyller tre år tillkommer ytterligare en rättighet: den allmänna förskolan. Den ger varje barn minst 525 timmar om året, ungefär femton timmar i veckan, helt utan avgift. Det viktiga här är att denna tid gäller alla barn, även de vars föräldrar inte arbetar eller studerar. Bakom detta ligger en tanke om jämlikhet: att alla barn, oavsett familjens situation, ska få chansen att leka med andra, utveckla sitt språk och förbereda sig inför skolan på lika villkor.

Mer än barnpassning

Förskolan styrs av skollagen och följer en egen läroplan, och Skolverket är den myndighet som ansvarar för den. Det betyder att förskolan inte bara är en plats där barn passas medan föräldrarna

är borta, utan en del av utbildningssystemet med tydliga mål för vad verksamheten ska ge. Många föräldrar upplever förskolan som trygg och värdefull, och för samhället i stort fyller den flera funktioner samtidigt: den ger barnen en bra start, den hjälper nyanlända in i språket, och den gör det möjligt för fler vuxna att arbeta. Det är denna kombination som gör förskolan till något mer än en praktisk lösning – den säger också något om hur det svenska samhället ser på barn, arbete och jämlikhet.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
tillbringa	använda sin tid på en plats; vara någonstans en tid
välfärd	samhällets stöd och tjänster som ska ge alla ett tryggt liv
hornsten	något grundläggande och viktigt som något annat vilar på
central	mycket viktig; står i mitten av något
vårdnadshavare	den vuxna som har ansvar för ett barn, oftast en förälder
skyldig	tvungen att göra något enligt en regel eller lag
erbjuda	ge någon möjligheten att få något
försörja sig	tjäna de pengar man behöver för att leva
utformad	gjord eller byggd på ett visst sätt
hushåll	de personer som bor och lever tillsammans i ett hem
tak	en övre gräns som något inte kan överstiga
maxtaxa	regeln om att förskoleavgiften har ett högsta belopp
allmän förskola	avgiftsfri förskoletid för alla barn från tre år
jämlikhet	att alla människor behandlas lika och har samma värde
på lika villkor	under samma förutsättningar för alla
läroplan	ett dokument med mål för vad en utbildning ska ge
skollagen	den lag som styr skolan och förskolan i Sverige
myndighet	en del av staten som ansvarar för ett visst område

Läsförståelsefrågor

- Varför kallar texten förskolan för en “hörnsten i den svenska välfärden”?
 - För att alla förskolor är byggda av sten.
 - För att den fyller en grundläggande roll både för barnen och för att föräldrar ska kunna arbeta.
 - För att den är den äldsta delen av samhället.
- Vad menas i texten med att en förskoleplats är något man “har rätt till”?
 - Att man måste betala extra för att få en plats.
 - Att samhället är skyldigt att ordna en plats, inte att det beror på tur.
 - Att bara vissa familjer kan ansöka om en plats.
- Hur fungerar maxtaxan enligt texten?
 - Avgiften är lika hög för alla familjer.
 - Avgiften följer inkomsten men kan aldrig bli högre än ett bestämt belopp.
 - Avgiften försvinner helt när barnet fyller tre år.
- Vad är det viktiga med den allmänna förskolan från tre år, enligt texten?
 - Att den bara gäller barn vars föräldrar har ett arbete.
 - Att den är avgiftsfri och gäller alla barn, oavsett föräldrarnas situation.
 - Att barnen då måste vara på förskolan hela dagarna.
- Vad innebär det att förskolan “styrts av skollagen och följer en egen läroplan”?
 - Att förskolan bara är till för att passa barn medan föräldrarna är borta.
 - Att förskolan är en del av utbildningssystemet, med bestämda mål för verksamheten.
 - Att varje förskola själv bestämmer helt vad barnen ska göra.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Kommunen måste erbjuda en plats inom fyra månader efter att en anmälan kommit in.
 - Den allmänna förskolan gäller bara barn vars föräldrar studerar.
 - Skolverket är den myndighet som ansvarar för förskolan.
 - Avgiften kan stiga hur högt som helst om familjen tjänar mycket.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Förskolan kan vara den första platsen där ett barn möter svenska varje dag.
 - De flesta barn lär sig att läsa och skriva redan på förskolan.
 - Familjer med lägre inkomst betalar en lägre avgift än familjer med högre inkomst.
- Texten säger att rätten till förskola “hänger tätt samman med möjligheten för båda föräldrarna att försörja sig”. Förklara med egna ord vad det betyder.

9. Varför kan man säga att maxtaxan handlar om jämlikhet? Använd exempel ur texten.
10. Den allmänna förskolan är gratis även för barn vars föräldrar inte arbetar. Vilken tanke ligger bakom det, enligt texten? Resonera.
11. Texten skriver att förskolan är “mer än barnpassning”. Förklara vad som menas med det.
12. I texten står det att förskolan “säger något om hur det svenska samhället ser på barn, arbete och jämlikhet”. Vad tror du att den meningen vill få fram? Motivera ditt svar.
13. Texten använder uttryck som “många barn” och “många föräldrar” i stället för “alla”. Varför är det ett medvetet val, tror du?

Facit

1. 1. För att den fyller en grundläggande roll både för barnen och för att föräldrar ska kunna arbeta.
2. 1. Att samhället är skyldigt att ordna en plats, inte att det beror på tur.
3. 1. Avgiften följer inkomsten men kan aldrig bli högre än ett bestämt belopp.
4. 1. Att den är avgiftsfri och gäller alla barn, oavsett föräldrarnas situation.
5. 1. Att förskolan är en del av utbildningssystemet, med bestämda mål för verksamheten.
6. 1. ja b) nej (den gäller alla barn från tre år, även om föräldrarna inte arbetar) c) ja d) nej (det finns ett tak, maxtaxan)
7. 1. ja b) det står inte i texten c) ja
8. Exempel på svar: Eftersom barnet säkert får en plats kan båda föräldrarna gå till ett arbete eller en utbildning och tjäna pengar, i stället för att en av dem måste stanna hemma för att ta hand om barnet.
9. Exempel på svar: Maxtaxan gör att familjer med liten inkomst betalar mindre och att ingen behöver betala mer än ett högsta belopp. På så sätt får alla barn råd att gå i förskola, oavsett hur rik eller fattig familjen är, vilket handlar om att ge lika möjligheter.
10. Exempel på svar: Tanken är att alla barn ska få chansen att leka med andra, utveckla sitt språk och förbereda sig för skolan på lika villkor, oavsett om föräldrarna arbetar eller inte. Det handlar om jämlikhet mellan barn.
11. Exempel på svar: Att förskolan inte bara handlar om att vakta barn medan föräldrarna är borta, utan att det är en del av utbildningen med mål för vad barnen ska lära sig och uppleva.
12. Exempel på svar: Den vill nog få fram att förskolan visar att samhället tycker att barn är viktiga, att både kvinnor och män ska kunna arbeta, och att alla barn ska ha samma möjligheter. Förskolan blir på så sätt ett uttryck för vissa värderingar.
13. Exempel på svar: För att det inte är sant att alla barn går i förskola eller att alla föräldrar tycker likadant. Genom att skriva "många" blir texten mer ärlig och påstår inte något som inte stämmer för alla.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Konkret välfärdstext med hög nytta för familjer, lämpad för arbete med samhällsstruktur, rättigheter och begreppet jämlikhet. Lyft skillnaden mellan barnpassning och förskola som del av utbildningssystemet, samt hur rätt till plats, maxtaxa och allmän förskola hänger ihop med att båda föräldrarna kan arbeta. Fråga 8–13 kräver inferens och att eleven väger samman flera delar av texten. Tema: förskolan som en hörnsten i välfärden. Påpeka att texten medvetet skriver "många barn" och "många föräldrar", inte "alla", och diskutera gärna varför det är viktigt.

Diskussionsfrågor

- Förskolan beskrivs som en hörnsten i välfärden, bland annat för att den gör det möjligt för båda föräldrarna att arbeta. Vilka följder får ett sådant system för familjer och för samhället, tror du?
- Är det rätt att samhället bekostar en stor del av förskolan med skattepengar? Vilka argument finns för och emot?
- I texten är en grundtanke att ekonomi inte ska avgöra om ett barn får gå i förskola. Finns det andra saker i ett samhälle som borde fungera på samma sätt? Motivera.
- Förskolan ses ibland som “typiskt svensk”. Varför kan det vara problematiskt att kalla en samhällslösning för typisk för ett helt land?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text där du jämför hur de minsta barnen tas om hand i Sverige med hur det fungerade där du växte upp. Vad är likt, och vad är olika? Avsluta med vad du själv tycker om den svenska förskolan.

Källor och faktagranskning

- Skolverket: Rätt till förskola – <https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-forskola>
- Skolverket / Utbildningsguiden: Plats i förskolan – <https://utbildningsguiden.skolverket.se/forskolan/om-forskolan/plats-i-forskolan>
- Skolverket: Avgifter (maxtaxa) – <https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/avgifter>
- Skolverket: Statsbidrag för maxtaxa 2026 (inkomsttak och avgiftsnivåer) – <https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/statsbidrag/hitta-statsbidrag/statsbidrag-for-maxtaxa-2026>

Faktagranskad i juni 2026 mot Skolverket. Nyckelfakta: Förskolan är för barn från ett års ålder fram till skolstart (förskoleklass vid sex år) – i texterna beskrivet som “ungefär ett till fem år” eftersom de flesta börjar förskoleklass det år de fyller sex. Från ett års ålder har barn rätt till förskola om föräldrarna arbetar eller studerar (barn kan också ha rätt till plats vid behov av särskilt stöd); detta villkor lyfts i texterna och framställs inte som ovillkorligt. När en vårdnadshavare har anmält önskemål om plats ska hemkommunen erbjuda förskola inom fyra månader. Avgiften bygger på hushållets sammanlagda inkomst men har ett tak (maxtaxa); avgiftsnivåer och inkomsttak beslutas av Skolverket och justeras årligen (2026: inkomsttak 61 560 kr/månad, högsta avgift för första barnet 1 847 kr/månad). Exakta belopp hålls ute ur elevtexterna för att de inte ska bli inaktuella. Från höstterminen det år barnet fyller tre år har alla barn rätt till allmän förskola, minst 525 timmar om året (ungefär 15 timmar i veckan under terminstid) utan avgift; från den nivån får kommunen bara ta avgift för tid utöver de timmarna. Förskolan följer läroplanen (Lpfö 18) och styrs av skollagen; Skolverket är ansvarig myndighet. Texterna skriver “många barn” och “många föräldrar”, inte “alla”.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.